

DESPRE ORIGINEA ANTROPONIMULUI *BARBU*

Viorica GOICU

(Universitatea Tibiscus, Timișoara)

În general, numele, investite cu o funcție simbolică sau augurativă, sunt receptate diferit de comunitate. Pe de altă parte, unii autori confundă încă etimologia și motivația, prima verificându-se în limbă, a doua, în istorie. Un apelativ are un sens și o motivație; motivația este atribuită numelui la baza căruia stă, dar, dobândind statutul de nume, numele de persoană nu mai păstrează sensul pe care îl avea apelativul și motivația dispare odată cu moartea individului astfel denumit — el fiind primul dintr-o familie care primește acest nume. Ca urmare, un nume de persoană care provine dintr-un apelativ nu poate fi explicat decât prin apelativul din perioada de formare a numelui de persoană, cu sensul din acea perioadă. Onomastica presupune, deci, cunoștințe și metode pe care nu le are lexicologia. Ea este cu adevărat o știință autonomă, care trebuie să fie preluată de onomasticieni.

După ce a prezentat mai multe derivate din familia onomastică a numelui personal *Barbu*, Christian Ionescu (1975 : 57-61) consideră că putem presupune, ca etimon al antroponimului, masculinul *Bárbarus*, numele unui martir înscris în onomasticonul creștin, al cărui cult a fost probabil părăsit la introducerea ritului grecesc. Celebrarea martirei *Barbara*, nume continuat la noi de *Bárbura*, arată autorul, „a însemnat totdeauna un sprijin serios pentru formele de masculin; faptul că numiții *Barbu* își sărbătoreau ziua onomastică de Sf. Varvara sau *Barbara* este o dovadă clară a faptului că, în conștiința populară, *Barbara*,

Varvara, Barbur, Barbura și *Barbul* erau considerate ca făcând parte din aceeași familie“. Un alt argument în favoarea originii lui *Barbu* din latinescul *Barbarus* este, în opinia aceluiași autor, „existența sărbătorii populare *Bărbura*, în ziua de 4 decembrie, când calendarul bisericii ortodoxe o celebrează pe sfânta mucenică *Varvara*“ (Ionescu 1975 : 59).

Foarte importante în demonstrarea vechimii și a răspândirii unui nume sunt numărul și frecvența derivatelor; cu cât un nume este mai vechi, mai răspândit și mai frecvent, cu atât numărul derivatelor sale este mai mare. Este și cazul temei masculine *Barb-*, care, în combinație cu peste 20 de sufixe, este una din cele mai productive în onomastica românească: *Bărban, Bărbău, Bărbel, Barbeș, Bărbescu, Bărbică, Bărbior, Bărbocea, Bărbon(i), Bărboiu, Bărboncea, Bărbuc, Bărbucea, Bărbui, Bărbuică, Bărbuicea, Bărbulescu, Bărbuleț, Bărbuț* etc.

Ion Aurel Candrea (1935-1936 : 118-120) este primul dintre lingviștii noștri care, pornind de la observația lui Hasdeu (1893 coloana 2517) că persoanele numite *Barbu* își celebrează numele de sfânta Barbara, propune ca etimon numele feminin latin *Barbara*. Între acesta și forma românească, susține I.-A. Candrea, trebuie să avem în vedere fazele intermediare succesive **Barbără, *Barboră* (în care *-o-* precedat de *-b-* sau *-p-* devine *-ă-*, ca în **bătez — botez, *pătârniche — potârniche), *Barbură, Barbur* (în această fază, femininul devine masculin), *Barbul* (prin disimilarea celor doi *-r-* din forma anterioară), singura formă atestată fiind *Barbul* (într-o baladă populară bulgară).

Acest etimon al lui *Barbu*, vechi nume românesc, frecvent și răspândit în toate regiunile României, este preluat și de N. A. Constantinescu (1963 : 21), care arată că este un nume format la noi, fiind frecvent și în sudul Dunării, unde primește sufixe slave.

Într-adevăr, tema antroponimică *Barb-* este prezentă și în onomastica din Bulgaria, în prenumele *Barbal, Barbel, Barbeș, Barbin, Barbo, Barbol, Barbul, Barbuș*, femininul *Barbolina* și numele de familie *Barbulski, Barbușev* (Ilčev 1969 : 64) și din Croația, în prenumele *Barba, Barban, Barbo, Barbula, Barbuljak* și în numele de familie *Barbalić, Barbić, Barbulov, Barbulović* (Leksik prezimena 1976 : 25).

Același etimon este susținut și de Iorgu Iordan (1983 : 48), care arată că *Barbu* provine din *Barbur*, masculinul de la *Barbura* „*Varvara*“.

Etimonul propus de I.-A. Candrea, care a fost preluat de N. A. Constantinescu și Iorgu Iordan, este susținut, așa cum am arătat deja, și de

Christian Ionescu. Pornind de la faptul că o serie de termeni ecleziastici ca *Dumnezeu*, *cruce*, *păgân* etc. sunt mărturii sigure că o perioadă de timp cultul era oficiat în latină, de unde au pătruns la noi o serie de nume personale, răspândite și impuse de biserică începând cu secolul al IV-lea, Christian Ionescu consideră că, din această categorie, a făcut parte și numele *Barbu*. La romani, arată autorul, „cognomenul *Bárbarus* este atestat încă din epoca lui Augustus (după cum reiese din izvoarele latine, numele era purtat chiar de consuli — în anii 71, 99, 157 etc.). Nu apare însă *Barbara*, lipsă suplinită de izvoarele grecești: masc. *Bárbaros*, fem. *Barbára*. În onomasticonul creștin sunt cunoscuți doi martiri *Barbarus* și o martiră *Barbara*, al cărei vechi cult este răspândit în toată Europa. Din punct de vedere onomastico-religios există deci posibilitatea continuității lat. *Barbarus*, *Barbara*“ (Ionescu 1975 : 58-59).

Într-adevăr, la popoarele de religie catolică, cultul sfintei Barbara, care avea reputația de a proteja de trăsnet, a fost foarte răspândit. Astfel, la francezi a fost foarte frecventă forma populară *Barbe* cu derivatele *Barbain*, *Barbin*, iar în sud *Barban*; de la derivatul masculin *Barbarinus* a rezultat numele de botez *Barbarin* (Dauzat 1945 : 96).

La fel, în onomastica maghiară, între numele creștine purtate de femei, *Borbála* este atestat frecvent începând din secolul al XVI-lea. Într-un studiu privind numele de botez maghiare înregistrate în documentele dintre anii 1500-1600, Karácsony Sándor Zsigmond (1975 : 383) arată că *Borbála* apare ca nume de botez la 70 de persoane, din totalul de 510, reprezentând 8,71% din inventarul de nume de botez atribuite fetelor născute în acel secol, alături de *Katalin* 111, *Margit* 74, *Zsófia* 55 etc. Frecvența numelui rămâne constantă în toate regiunile locuite de maghiari până la începutul secolului al XX-lea, potrivit statisticii realizate de Mihály Hajdú (1974 : 41-45) în studiul privind păstrarea celor mai frecvente nume creștine maghiare între anii 1770-1970. Apoi, ca matronim, a devenit nume de familie, înregistrat ca atare în documente: *Johannes Borbara* 1522 (Csongrád), *Borbára* András 1579 (Göncz), *Borbara* 1604 (Ardeal), *Borbála* Máté, *Borbála* Ferencz 1668 (Kázmér 1992 : 164), în primele forme, cel de-al doilea [-r-] nefiind încă disimilat, sub influența lui [-r-] precedent, la [-l-]. Tot din secolul al XVI-lea, numele sfintei Barbara devine foarte popular și în Polonia (Vincenz 1970 : 301).

În prezent, conform frecvenței stabilite de Gheorghe Bolocan pentru anul 1994 (1999 : 388), între prenumele purtate de femeile din România, *Borbála* are 1.358 de apariții la nivelul întregii țări, mai ales în județele locuite de maghiari.

Forma ortodoxă care corespunde numelui latinesc *Barbara* este *Varvara* cu variantele fonetice *Vărvara*, *Vărvoara*, *Vârvara*, *Vârvoara* și cu hipocoristicele *Varva*, *Vârva*, *Vara*, *Văruca* etc.

Cercetând antroponimia feminină din documentele slavo-române emise între 1374-1600 în Moldova și în Țara Românească, Corneliu Reguș și Aspazia Reguș (1999 : 74) au ajuns la concluzia că numele de botez *Varvara* are 31 de apariții, toate fiind atestate numai în Moldova, unde, după cum au constatat cei doi autori, inventarul general al unităților antroponimice ecleziastice față de cele laice este mai bogat în comparație cu Țara Românească.

Ca nume de botez, *Varvara* a cunoscut, de-a lungul secolelor, o răspândire și o frecvență ridicată, fapt confirmat și de frecvența actuală a numelui, stabilită de Gheorghe Bolocan (1999 : 389) pe baza datelor obținute de la Serviciul de Evidență a Populației: 7.129 de apariții în întreaga țară în anul 1994.

În listele cu prenume feminine având frecvența până la 1000 de apariții în întreaga țară, realizate de același autor, nu apare *Barbura*, considerat de majoritatea lingviștilor ca fiind continuatorul latinescului *Barbara*.

Dacă acceptăm, după Christian Ionescu (1975 : 59), că de la femininul *Barbura* s-a refăcut un masculin *Barbăr*, devenit *Barbor*, apoi *Barbur* și, prin disimilare, *Barbul*, ne întrebăm de ce de la numele de botez *Varvara*, un vechi nume românesc, răspândit în Moldova începând din secolul al XV-lea, conform documentelor slavo-române, nu s-a refăcut o formă masculină *Varvu* sau *Vârvu*?

Pe de altă parte, antroponimele *Barbur*, *Barbura*, cu o frecvență foarte redusă în onomastica românească, sunt considerate de Ioan Pătruț (1980 : 98-99) ca derivate de la *Barbu* cu sufixul *-ur* (*-ura*) ca în *Boldur*, *Bucur*, *Butur*, *Bandur*, *Bândura*, *Condur* (cu derivatul *Condurachi*), *Panțur*, *Ștefură* și, adăugăm noi, *Buzura*, numele de familie al celebrului romancier Augustin Buzura, un derivat de la numele *Buză* cu sufixul *-ura*.

În *Dicționarul de frecvență a numelor de familie din România*, vol. I, A-B, Craiova, 2003, sunt consemnate numele de familie derivate de la vechiul nume personal *Barbura*, care este înregistrat ca nume de familie cu 340 de apariții pe țară, dintre care cele mai multe apar în Crișana — 184 și în Banat — 56. Numele de familie *Barbur* are 537 de apariții, dintre care 223 în Crișana și 221 în

Maramureș; *Barburaș* 119, dintre care 84 în Crișana; *Barbură* 74, dintre care 41 în Transilvania și 27 în Crișana; *Barbure* 46, dintre care 32 în Transilvania; *Barburescu* 47, dintre care 40 în județul Timiș; *Barburisca* 5, dintre care 3 în Bihor și 2 în județul Timiș; *Bărburaș* 126, dintre care 81 în Crișana; *Bărburescu* 35, dintre care 27 în județul Timiș.

Prezența acestor nume în Transilvania, mai ales în jumătatea sa vestică, și în Banat, adică în regiunile cu localități romane mai frecvente, este un argument în favoarea originii latine a lui *Barbura*, aceeași cu denumirea sărbătorii sfintei *Barbura* (*Barbara*, *Varvara*), celebrată la 4 decembrie. Această zi și următoarele două (sfântul Sava și sfântul Nicolae corăbierul) sunt, în concepția poporului român, „zilele bubatului“; sunt zile sfinte, mai ales pentru femei și fete (Hasdeu 1893 coloana 2517). În această zi este obiceiul să se ungă fața copiilor cu miere, zahăr și cu zeama unor fructe, numite în unele regiuni *barbure*, pentru a-i proteja de bubat (Cioranescu 1958-1966 : 688).

Data fiind răspândirea și frecvența foarte ridicată în întreaga țară a lui *Barbu* ca nume de familie (52.164 de apariții) (DFNFR 2003 : 151) sau ca prenume actual (1.541 de apariții) (Bolocan 1999 : 401), căruia i se adaugă peste 20 de derivate, și acestea foarte frecvente (numele de familie *Bărbulescu* 8.478 de apariții, *Bărboi* 629, *Bărboiu* 472, *Bărbuia* 204, *Bărbulea* 188, *Bărbulete* 132, *Bărbuleț* 202, *Bărbuș* 515, *Bărbuș* 877, *Bărbuța* 256, *Bărbuță* 1.120, *Bărbuțu* 119 etc.), am încercat să-i determinăm originea pornind de la o altă temă antroponimică.

Analizând numele de persoană derivate cu sufixul *-ul* în onomastica sârbo-croată, Sextil Pușcariu (1926 : 299) îl amintește și pe *Barbul*, după care precizează: „Nu cred în explicația lui Weigand, care consideră bulgarul *Barbul* un împrumut din sârbă și numele sârbesc, un derivat din *Barbara*. Dimpotrivă, cred că rădăcina *barb-* a fost extrasă fie din *bărbat*, care se găsește și în alte nume ale românilor, fie că românescul *Barbu(l)* este înrudit cu italianul (lomb.) *barba* «unchi», cuvânt folosit, ca «bade» al nostru, ca formulă de politețe când cineva vorbește cu un om mai în vârstă; schimbarea de gen este foarte normală“. Câțiva ani mai târziu, Sextil Pușcariu (1931 : 533) scrie din nou despre originea aceluiași nume: „Nu trebuie să considerăm *Barbu* al nostru ca și cum ar proveni prin schimbare de gen, care nu este un masculin format pe teren românesc de la *barbă*, ci este un vechi nume romanic“.

Cum în sistemul onomastic românesc *Barbu* a funcționat ca nume de botez, funcție pe care a păstrat-o până în prezent, și nu ca supranume, cea de-a doua ipoteză a lui Sextil Pușcariu — că ar fi înrudit cu italianul (lomb.) *barba* „unchi“ și, în acest caz, ar fi echivalentul lui „bade“ — nu mai poate fi susținută. Rămâne, totuși, prima ipoteză potrivit căreia tema *barb-* provine din *bărbat*, pe care o susținem și noi aducând alte argumente.

În studiul său despre moștenirea romană în antroponimia românească, Petru Caraman (1970 : 1112) amintește seria de nume personale care reprezintă expresia *virilității*, a *curajului*. De la romanii care au avut mai multe serii de nume de acest tip, foarte bogate în variante, românii l-au moștenit pe *Bărbat* cu derivatele *Barbu*, *Bărbăteiu*, *Bărbuia*, *Bărbuț*, *Bărbuleț* etc. din latinescul *Barbatus*, atestat în Dacia, la Potaissa: *Ulpus Barbatus*.

Adjectivul latinesc *barbatus* „care are barbă, bărbos“ (< lat. *barba* „barbă“) și, mai târziu, „bărbat, soț“ s-a păstrat în dacoromână, aromână și meglenoromână sub forma *bărbat* „bărbat, soț“, semnificație conservată numai în română, în timp ce în limbile romanice occidentale a fost păstrat sensul originar (it. *barbato*, v. fr. *barbé*, prov., cat. *barbat*, sp., pg. *barbado*) (Mihăescu 1993 : 216).

Ca adjectiv (și ca substantiv), *bărbat* este cunoscut cu sensurile: „plin de curaj, energic; muncitor, activ“ și, prin extensiune, referitor la animale (mai ales pentru cai și câini) „rapid, ager“: În balada *Miorița*, ciobanul are „câni mai *bărbați*“ (DA 1913 : 493).

Grigore Brâncuș (1992 : 129-131), în prezentarea istoriei cuvântului *bărbat* în română, după ce trece în revistă sensurile și relevă marea frecvență a cuvântului în antroponimie și în toponimie, susține, după noi pe bună dreptate, că numele are la bază valoarea adjectivală a lui *bărbat*, considerată cea mai veche, și că acest adjectiv s-a substantivat foarte devreme. În comparație cu corespondenții săi romanici, semnificațiile suplimentare ale cuvântului *bărbat* sunt atribuite unui calc după corespondentul său din limba traco-dacă. Autorul susține această opinie prin scoaterea în evidență a sensului substantivului albanez *burrë* „om, soț, curajos, om de onoare“, care, uneori, atribuie calitatea ca un adjectiv, ca în exemplul *grua më burrë se burrat* „femeie mai bărbată ca bărbații“.

Ipoteza lui Grigore Brâncuș privind originea dacă a sensurilor cuvântului *bărbat* nu este acceptată de Jana Balacciu Matei (1998 : 21-25), care consideră că

barbatus l-ar fi înlocuit pe *masculus* (devenit în română *mascur* „porc necastrat“) și ar fi dobândit, la început, semnificația „necastrat“ (referitor la bărbați). De la semnificația „necastrat“, precizează autoarea, se putea trece cu ușurință la sensul „viril, puternic, apt de lucru“, dar sensul a devenit apoi mai general. Prin substantivare, cuvântul a putut trece în dacoromână la sensul „mascul, ființă de sex masculin“, apoi „bărbat“, „ființă umană de sex masculin“, „soț“ etc. Din punct de vedere etimologic, cuvântul dacoromân *bărbat* este, în plan material, continuatorul latinescului *barbatus*, în timp ce, din punctul de vedere al sensului, îl reprezintă pe latinescul *masculus*. Apoi, în nota 18, autoarea face următoarea afirmație: „Astfel putem explica utilizarea de timpuriu a lui *bărbat* ca unul din cele mai vechi prenume românești, considerate ca provenind din apelative care desemnează înrudirea: *Fătu*, *Fata*, *Frate(a)*, *Sora*. Este dificil să presupunem că s-ar putea atribui unui copil numele «bărbat» sau «soț». În schimb, putea fi numit cu un termen referitor la calitățile masculine, care îi erau destinate“ (Balacciu 1998 : 25).

La republicarea articolului *Bărbat* în volumul *Istoria cuvintelor*, Grigore Brâncuș (2004 : 41) consemnează explicația propusă de Jana Balacciu Matei în articolul menționat, exprimându-și rezerva față de punctul de vedere al autoarei: „*Bărbat* din dacoromână s-ar explica, potrivit autoarei citate, în cadrul unei bizare opoziții castrat : necastrat!“.

Explicația dată de Jana Balacciu Matei este susținută cu dificultate mai ales în domeniul onomasticii, unde *bărbat* ca adjectiv cu sensul „curajos, energic, muncitor“ a fost atribuit ca nume augurativ sau ca un nume cu o bază afectivă, dar cu sensul de urare, care este încă foarte clar. Astfel de nume apar și la popoarele vecine cu România, într-un număr considerabil încă din perioada romană.

Ne gândim, în acest sens, la numele personale din provincia romană Dalmația înregistrate de Géza Alföldi (1969 : 203-204): *Ferox*, *Ferocilla* (< lat. *ferox* „impetuos, curajos“); *Firmus*, *Firmio*, *Firminus* (< lat. *firmus* „puternic, ferm“).

La fel, tema antroponimică *Voi-* < v. sl. *voĩ* „războinic“ se regăsește într-o serie de nume în onomastica românească, nu numai în cea a slavilor din Peninsula Balcanică: *Voislav*, *Voimir*, *Voia*, *Voian*, *Voilă*, *Voicu* (3.315 de apariții pe țară), *Voican*, *Voichița* (4.439), *Voica* (6.217) (Bolocan 1999 : 388-389), *Voin*, *Voinea* etc.

În onomastica maghiară, corespondentul numelui românesc *Bărbat* „curajos, puternic“ este *Bátor* < magh. *bátor* cu sensurile „viteaz, curajos, îndrăzneț“. Numeroasele atestări documentare ale numelui, consemnate de Kázmér Miklós (1993 : 105), începând cu cea din 1337 Stephanus *Batur*, arată faptul că numele a fost frecvent și răspândit în toate regiunile locuite de maghiari.

Prima atestare a antroponimului maghiar *Bátor* este mult mai timpurie, regăsindu-se în denumirea localității *Batăr* din județul Bihor: *Batur* 1202-1203, sacerdos de villa *Batus* 1332, *Bathor* 1462 (Suciu 1967 : 58). De la denumirea *Bátor* a mai multor localități din județele Abaúj, Heves, Szabolcs din Ungaria de azi, cărora li se adaugă cea din județul Bihor, prin atașarea sufixului maghiar *-i* care indică originea locală, s-a format supranumele *Bathori*, devenit apoi nume de familie, și el foarte frecvent și foarte răspândit în Ungaria și în județul Bihor.

În toponimia românească, antroponimul *Bărbat* se regăsește în structura numelui localității *Râu Bărbat* din județul Hunedoara: *Barbaduize* 1391, *Barbadyz* 1404, kenezii de *Barbaduize* 1411-1412, *Barbathwyze* 1430 (Suciu 1967 : 80-81), unde magh. *viz* „apă“ reprezintă traducerea apelativului românesc *râu*. De asemenea, în județul Cluj, lângă Turda a existat o localitate atestată sub forma *Barbatfalva* 1450, poss. *Barbatfalwa*, *Barbathfalwa* 1568 (Suciu 1968 : 301) „satul lui Bărbat“.

Numele românesc *Bărbat* se regăsește în structura unor nume de familie din Serbia: *Barbat*, *Barbace*, *Barbatovac*, *Barbato*, *Babatović* și în numele de localități sârbești: *Barbatovo*, sat situat lângă Niš, și *Barbato* pe insula Arbe (Pușcariu 1926 : 279).

În prezent, numele de familie *Bărbat* are 1.195 de apariții pe țară, dintre care majoritatea sunt înregistrate în Transilvania — 978, în județele Alba 353, Brașov 274, Sibiu 236, Mureș 63. Forma mai veche *Barbat*, în care [a] protonic nu a evoluat la [ă], are 261 de apariții pe țară, dintre care 163 în Transilvania, frecvența cea mai ridicată fiind în aceleași județe ca în cazul lui *Bărbat*, adică în Alba 72, Sibiu 44, Mureș 20, Brașov 14. În schimb, derivatul *Bărbătei* cu 274 de apariții este mai frecvent în Crișana 172, toate în județul Arad, iar varianta *Barbatei* cu 121 de apariții pe țară este mai frecventă tot în județul Arad, cu 81 de apariții (DFNFR 2003 : 149, 188).

La origine, numele personal *Barbu* ar reprezenta, așadar, un hipocoristic de la *Bărbat*, la baza căruia se află adjectivul *bărbat* cu sensurile „curajos, energic, muncitor“. După ce *bărbat* s-a specializat, destul de timpuriu, din punct de

vedere semantic, dobândind sensul „bărbat căsătorit, soț“, locul său, ca nume personal, a fost luat de hipocoristicul *Barbu*, care a dezvoltat o bogată familie onomastică. Ca nume augurative, *Bărbat* și *Barbu* au corespondenți în onomastica sud-slavă (tema *Voi-* apare și în antroponimele românești *Voicu*, *Voin*, *Voinea*, *Voica*, *Voichița* etc.), maghiare (*Bátor*) și italiene (*Fermo*, *Fermi* < numele latinesc *Firminus*, atestat în vechea provincie romană Dalmația).

Cele mai numeroase nume proprii provenite din apelativul *bărbat* sunt înregistrate în Transilvania, mai ales în Hunedoara, în Banat și în nordul Olteniei, adică în aria cea mai romanizată, care, din multe puncte de vedere, este și foarte conservatoare. Prezența acestor nume cu o frecvență mult mai scăzută și în celelalte regiuni ale țării se explică prin migrațiile păstorilor din zonele muntoase ale Transilvaniei.

BIBLIOGRAFIE:

- Alföldi, Géza *Die Personennamen in der römischen Provinz Dalmatia*, Heidelberg, 1969.
- Balaciu Matei, Jana, *Etimologie și semantică: rom. bărbat*, în „Studii și cercetări de lingvistică“, XLIX, nr. 1-2, București, 1998, p. 21-25.
- Bolocan, Gheorghe, *Prenume actuale — inventar și repartitie teritorială*, în „Studii și cercetări de onomastică“, 4, Craiova, 1999, p. 369-411.
- Brâncuș, Grigore, *Bărbat*, în „Limba română“, XLI, 1992, nr. 3, p. 129-131.
- Brâncuș, Grigore, *Istoria cuvintelor*, București, 2004.
- Candrea, I.-A., *Onomastica română cu privire specială la onomastica Olteniei*. Curs litografiat, 1935-1936, cu indice, p. 118-120.
- Caraman, Petru, *L'héritage romain dans l'anthroponymie roumaine*, în „Actele celui de-al XII-lea Congres internațional de lingvistică și filologie romanică“, București, 1970, p. 1107-1113.
- Cioranescu, Al., *Diccionario etimológico rumano*, Universidad de La Laguna, Tenerife, 1958-1966 (Biblioteca filologica).
- Constantinescu, N. A., *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963.
- DA = *Dicționarul limbii române*, tomul I, partea I, A-B, București, 1913.
- Dauzat, Albert, *Les noms de famille de France*, Paris, 1945.
- de Vincenz, André, *Traité d'anthroponymie houtzoule*, München, 1970.
- DFNFR = *Dicționar de frecvență a numelor de familie din România (DFNFR)*, vol. I, A-B, Craiova, 2003.

- Hajdú, M., *A survey of the most frequent hungarian christian names of the 18th–20th centuries*, în „Annales“ — Sectio Linguistica — Tomus III, Budapest, 1974, p. 37-51.
- Ilčev, Stefan, *Rečnik na ličnite i familni imena u bălgarite*, Sofia, 1969.
- Ionescu, Christian, *Mică enciclopedie onomastică*, București, 1975.
- Iordan, Iorgu, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983.
- Karácsony Sándor Zsigmond, *Személyneveink -1500 tól-1600 -ig. A humanizmus és reformáció korának névadása*, în „Magyar Nyelv“, nr. 50, p. 379-387.
- Kázmér, Miklós, *Régi magyar családnevek szótára, XIV-XVII, Század*, Budapest, 1993.
- Leksik prezimena socialističke Republike Hrvatske*, Zagreb, 1976 (redactori: Valentin Putanec, Petar Šimunović).
- Mihăescu, H., *La romanité dans le sud-est de l'Europe*, București, 1993.
- Pătruț, Ioan, *Onomastică românească*, București, 1980.
- Petriceicu Hasdeu, Bogdan, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, tom. III, 1893.
- Pușcariu, Sextil, *Studii istroromâne*, în colaborare cu Matteo Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan, II. *Introducere — Gramatică — Caracterizarea dialectului istroromân*, București, 1926.
- Pușcariu, Sextil, *Pe marginea cărților. III*, în „Dacoromania“, VI, 1931, p. 484-536.
- Reguș, Aspazia, Reguș, Corneliu, *Nume de femei în vechi acte istorice (sec. XIV-XVI)*, București, 1999.
- Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I, București, 1967; vol. II, 1968.

SUR L'ORIGINE DE L'ANTHROPONYME BARBU

Résumé

Après avoir fait une courte histoire du nom *Barbu*, par la présentation succincte des différentes solutions proposées jusqu'à présent, nous avons exprimé notre point de vue, l'option pour l'une des hypothèses émises étant déterminée par le matériau recherché.

En général, les noms, investis d'une fonction symbolique ou augurative, sont reçus diversement par la communauté. D'autre part, certains auteurs confondent encore

l'étymologie et la motivation, la première se vérifiant dans la langue, la seconde dans l'histoire.

La plupart des linguistes roumains considèrent que les personnes appelées *Barbu* fêtent leur nom à la sainte Barbara (le 4 décembre) et, pour cette raison, ils proposent comme étymon le nom latin *Barbara*, devenu en roumain *Barbură*, d'où on a refait un masculin *Barbur* et, par dissimilation, *Barbul* puis *Barbu*.

Mais les anthroponymes *Barbur*, *Barbura* ont une fréquence très réduite dans l'onomastique roumaine, tandis que *Barbu* avec sa riche famille onomastique a de nos jours-aussi une diffusion et une fréquence très élevée comme nom de famille et comme nom de baptême.

Dans notre article, nous avons essayé de déterminer l'origine de *Barbu* à partir d'un autre thème anthroponymique. Il s'agit du nom personnel *Bărbat* à la base duquel se trouve l'adjectif *bărbat* avec les sens „courageux, énergique, travailleur“. Dans la toponymie roumaine, l'anthroponyme *Bărbat* se retrouve dans la structure du nom de localité *Râu Bărbat* du département de Hunedoara: *Barbadiuze* 1391 et dans la structure d'autres noms de localités de la Roumanie et de la Serbie, où *Bărbat* a été un nom personnel assez fréquent.

Comme noms auguratifs, *Bărbat* et son hypocoristique *Barbu* ont des correspondants dans l'onomastique sud-slave où le thème *Voi-* (< ancien slave *voĩ* „guerrier“) se retrouve dans une série de noms dans l'onomastique roumaine, non seulement dans celle des Slaves de la Péninsule Balkanique: *Voislav*, *Voimir*, *Voia*, *Voian*, *Voilă*, *Voicu*, *Voican*, *Voichița*, *Voin*, *Voinea*.

Dans l'onomastique hongroise, le correspondant du nom roumain *Bărbat* „courageux, fort, guerrier“ est *Bátor* (< hongrois *bátor* „brave, courageux, audacieux“). Les nombreuses attestations documentaires du nom à partir de celle de 1202-1203 (qui représente un nom de localité)

